

Tisková zpráva

Názory české veřejnosti na sociální zabezpečení – prosinec 2019

- ⊙ O málo více než polovina (53 %) české veřejnosti se ztotožňuje s názorem, že stát se má postarat o sociální zabezpečení svých občanů. Naopak přibližně sedmina (15 %) zastává názor, že o své sociální zabezpečení se mají občané postarat sami. Necelá třetina (32 %) se nepřiklání ani k jednomu z obou názorů a jejich postoj je někde mezi nimi.
- ⊙ Více než dvě pětiny (43 %) českých občanů souhlasí s názorem, že dávky a služby sociálního systému mají být určeny pouze potřebným a lidem v nouzi. Méně je těch, kteří by některé dávky (např. porodné, přídatky na děti apod.) vyplácely bezpodmínečně bez ohledu na výši příjmu (29 %).
- ⊙ Téměř jedna třetina (31 %) české veřejnosti posuzuje současné sociální zabezpečení jako slabé a cítí potřebu jeho posílení. Zároveň jde za celou dobu měření tohoto postoje od roku 2010 o nejnižší podíl občanů s tímto názorem. Více než pětina (22 %) dotázaných naopak pokládá sociální zabezpečení ze strany státu v České republice za příliš štědré a cítí potřebu jej omezit.
- ⊙ Jako přiměřenou hodnotí péči státu o sociální situaci občanů polovina české veřejnosti, a naopak jako nedostatečnou ji vidí necelé dvě pětiny (38 %). Méně než desetina (8 %) se domnívá, že se stát stará příliš mnoho.
- ⊙ Více než polovina české společnosti (54 %) se domnívá, že občané se o vlastní sociální situaci starají přiměřeně. Více než třetina (35 %) se domnívá, že se o vlastní sociální situaci starají nedostatečně, a naopak za přílišnou označuje péči občanů o jejich sociální situaci minimum respondentů (4 %).
- ⊙ V otázce, kolik lidí pobírajících sociální dávky je zároveň také zneužívá, je česká společnost rozdělena na dvě přibližně stejné velké skupiny. Kdy názor, že většina jeho uživatelů sociální systém zneužívá, zastávají více než dvě pětiny obyvatel (43 %) a názor že sociální systém zneužívá menšina z nich, zastává necelá polovina (46 %) obyvatel. Krajní postoje, že sociální dávky zneužívají všichni jejich uživatelé (3 %) nebo naopak, že nikdo systém nezneužívá (1 %), zastává minimum českých občanů.

Zpracoval:

Martin Spurný

Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.

Tel.: +420 286 840 583; e-mail: martin.spurny@soc.cas.cz

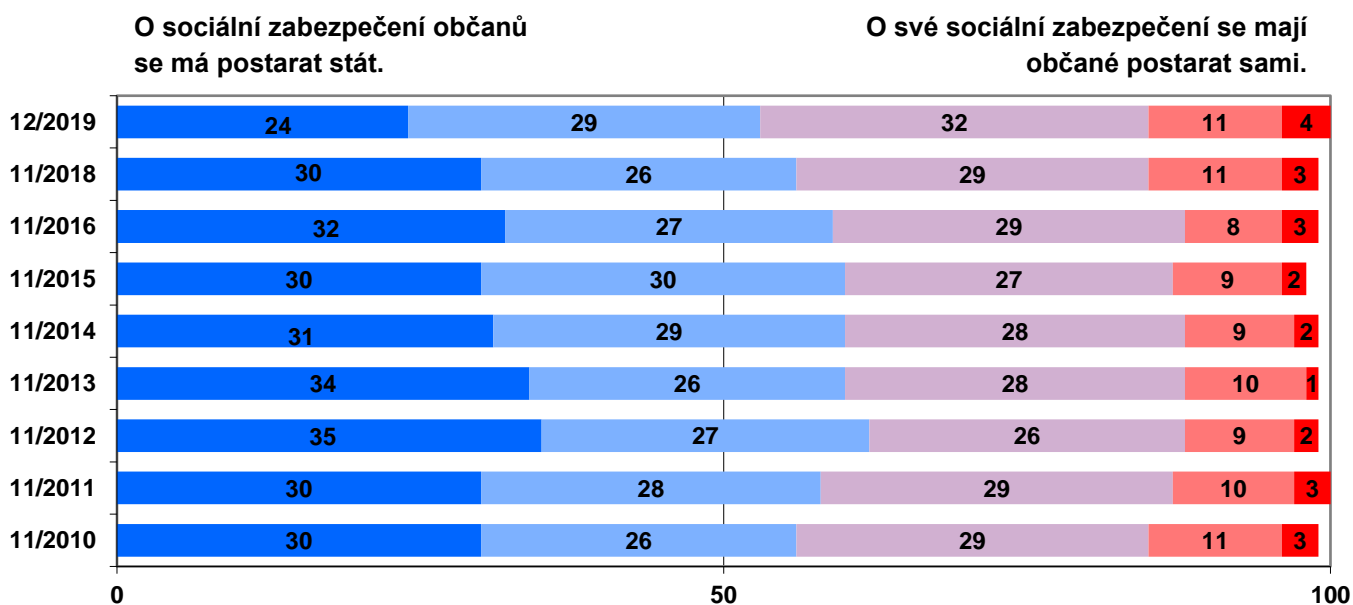
V prosinci 2019 byly do pravidelného výzkumu CVVM Naše společnost zařazeny otázky týkající se sociální politiky. Otázky zjišťovaly názorové rozložení české veřejnosti na rozdělení odpovědnosti za sociální zabezpečení mezi občany a stát, na spravedlnost či rovnoměrnost systému sociálního zabezpečení a na míru štědrosti tohoto systému. Další otázky zjišťovaly názory na to, jakou váhu přikládá vláda péči o sociální situaci občanů, či jakou váhu ji přikládají sami občané. V neposlední řadě nás zajímal i názor na zneužívání systému sociálního zabezpečení.

Nejprve byly předloženy respondentům dvojice výroků, kde dotázaní vyjadřovali na pětibodové škále, který ze dvou protikladných výroků lépe vystihuje jejich postoj k dané problematice.

První sada výroků se týkala toho, zda se má o sociální zabezpečení občanů starat stát či občané sami. U české veřejnosti převládá názor (53 %), že odpovědnost za sociální zabezpečení občanů by měl mít stát (viz graf 1). Přibližně třetina respondentů (32 %) se nepřiklání ani k jednomu z řešení a zůstává názorově neutrální. Zhruba sedmina (15 %) populace ČR je pak toho názoru, že by se o své sociální zabezpečení měli postarat spíše sami občané.

Z hlediska časového vývoje tohoto tématu vidíme, že názor na rozložení odpovědnosti za sociální zabezpečení občanů je poměrně stabilní a dlouhodobě převládá názor, že by odpovědnost za sociální zabezpečení měla patřit spíše státu než samotným občanům. Přesto sledujeme mírný sestupný trend, kdy se podíl těch, kteří zastávají tento názor, snižuje. V roce 2012 měl tento názor nejvyšší podíl (62 %) souhlasných odpovědí za celou dobu měření, v letech 2013, 2014, 2015 byl podíl souhlasných odpovědí stabilně na třech pětinach, v letech 2016, 2018, 2019 tento podíl mírně klesal a v aktuálním měření v prosinci 2019 oproti hodnotě z roku 2012 pozorujeme pokles o 9 procentních bodů.

Grafy 1: Rozdělení odpovědnosti za sociální zabezpečení mezi občany a stát (%)¹

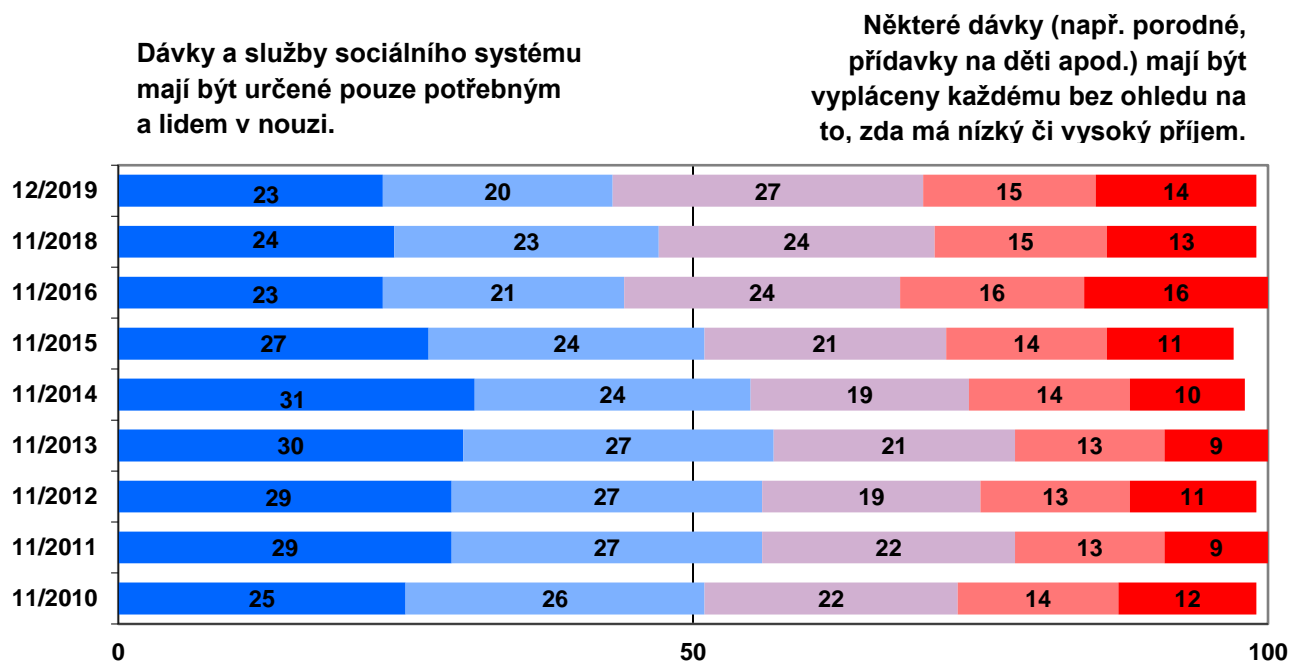
Pozn.: Údaje v procentech, dopočet do 100 % tvoří odpovědi „neví“.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost.

Další dvojice výroků se zaměřila na rozdělení dávek a služeb sociálního systému (viz graf 2). Dlouhodobě sledujeme, že převažuje podíl těch, kteří se přiklání k rozdělování těchto služeb a dávek pouze potřebným a lidem v nouzi, kdy v aktuálním výzkumu, je jich více než dvě pětiny (43 %). Naopak více než čtvrtina (29 %) českých občanů se kloní k výroku, že některé dávky (např. porodné, přídavky na děti apod.) mají být vypláceny všem bez ohledu na výši příjmu. Jiná zhruba čtvrtina (27 %) se pak nepřiklání ani k jednomu z názorů a volí střední variantu odpovědi. Z delší časové perspektivy, a to především když srovnáme roky 2011 až 2015 oproti rokům 2016 až 2019, sledujeme pokles názoru, že dávky a služby sociálního systému mají být určeny pouze potřebným a lidem v nouzi. Zatímco v letech 2011 až 2015 se tento podíl pohyboval kolem úrovně 55 % respondentů, od roku 2016 se pohybuje na úrovni zhruba 45 %. Podíl českých občanů, kteří uvádějí, že některé dávky mají být vypláceny všem bez ohledu na příjem, byl nejnižší v roce 2013 (22 %) a v uplynulých letech 2016 až 2019 se pak zvýšil na hodnotu přibližně kolem třech desetin. Podíl těch, co v uplynulých třech měřeních v letech 2016 až 2019 volili střední hodnotu odpovědi se pak zvýšil oproti hodnotám z let 2010 až 2015.

¹ Znění otázky: „Ke kterému z každé dvojice následujících výroků byste se spíše přiklonil? Číslice 1 znamená, že se zcela přikláníte k výroku vlevo, číslice 5, že se zcela přikláníte k výroku vpravo. Číslice 3 znamená, že Váš postoj je někde mezi těmito dvěma výroky.“ V grafu 1 jsou v plném znění uvedeny jednotlivé výroky.

Grafy 2: Dávky a služby sociálního systému všem, nebo jen potřebným a lidem v nouzi (%)²

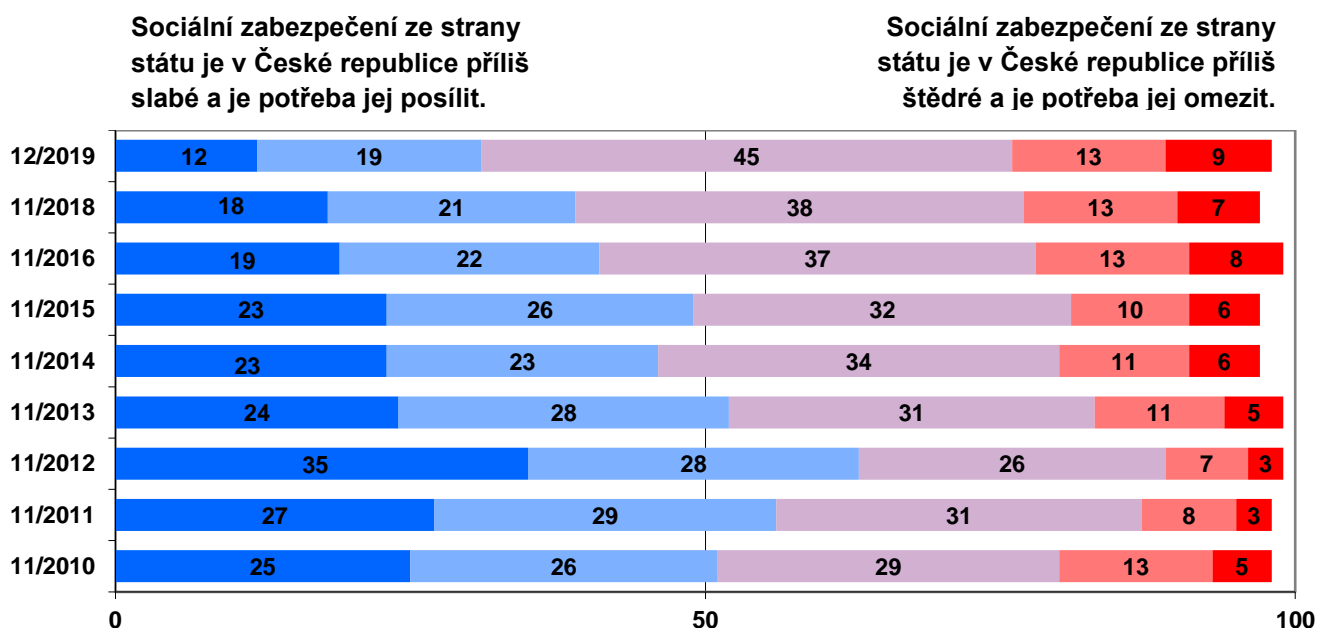
Pozn.: Údaje v procentech, dopočet do 100 % tvoří odpovědi „neví“.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost.

Poslední z dvojice protikladných výroků se týkala hodnocení rozsahu a míry sociálního zabezpečení ze strany státu (viz graf 3). Téměř třetina (31 %) respondentů posuzuje současné sociální zabezpečení jako slabé a cítí potřebu jeho posílení. Naopak více než pětina (22 %) dotázaných hodnotí sociální zabezpečení jako příliš štědré a uvítala by jeho omezení. Největší podíl (45 %) českých občanů pak uvedl střední variantu mezi těmito výroky a pravděpodobně tak hodnotí míru sociálního zabezpečení ze strany státu jako přiměřenou. Časový trend je v případě tohoto výroku nejvýraznější ze všech tří protikladných výroků, kdy od roku 2012 setrvale klesá podíl těch, co považují sociální zabezpečení za slabé a ztotožňují se s potřebou ho posílit (pokles o 32 procentních bodů). Zároveň se setrvale zvyšuje podíl občanů, kteří uvedli střední variantu odpovědi mezi potřebou posílit nebo oslabit sociální zabezpečení v ČR. Vzestupný trend můžeme také od roku 2012 pozorovat u názoru, že sociální zabezpečení v ČR je štědré a je potřeba jej omezit (mezi lety 2012 a 2019 narůst o 12 procentních bodů).

² Znění otázky: „Ke kterému z každé dvojice následujících výroků byste se spíše přiklonil? Číslice 1 znamená, že se zcela přikláníte k výroku vlevo, číslice 5, že se zcela přikláníte k výroku vpravo. Číslice 3 znamená, že Váš postoj je někde mezi těmito dvěma výroky.“ V grafu 2 jsou v plném znění uvedeny jednotlivé výroky.

Grafy 3: Sociální zabezpečení se má posílit, nebo omezit (%)³

Pozn.: Údaje v procentech, dopočet do 100 % tvoří odpovědi „neví“.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost.

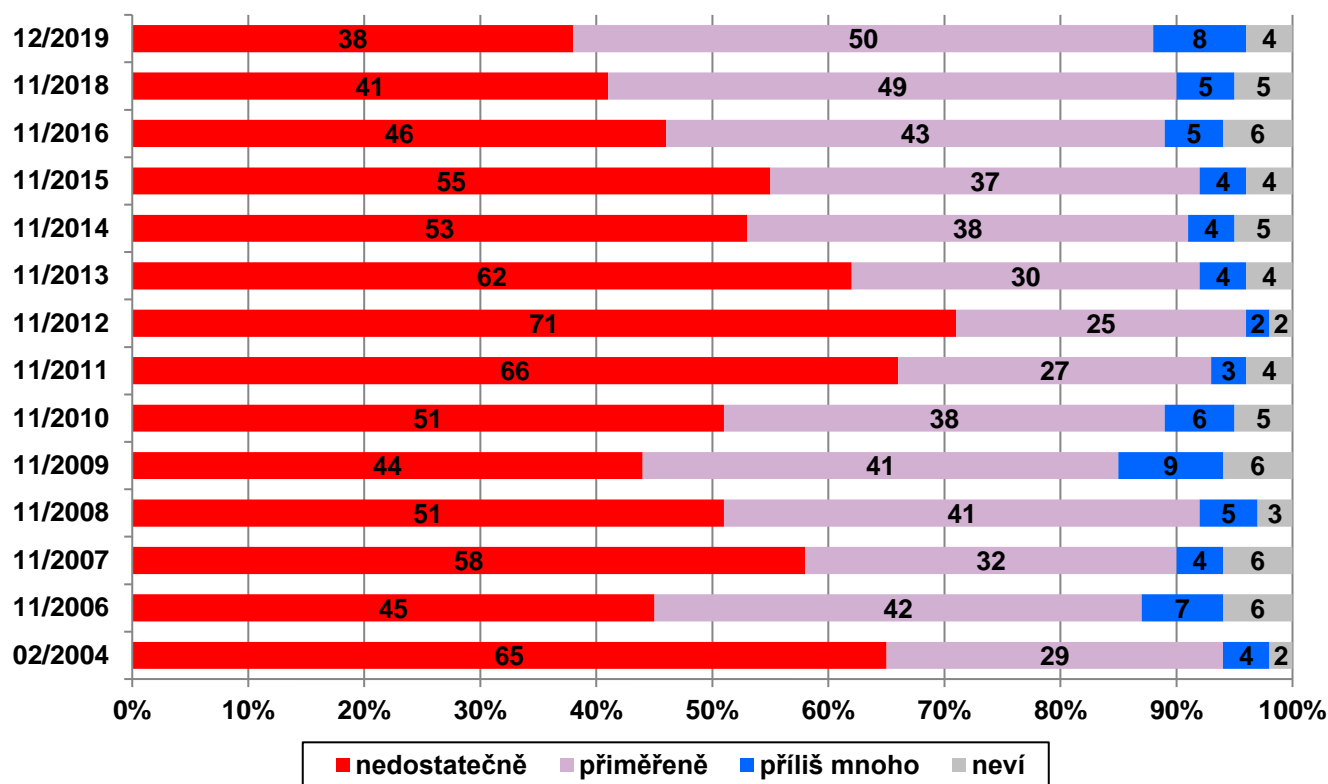
V další otázce o sociální politice ČR hodnotili respondenti to, jak se vláda stará o sociální situaci občanů. V grafu 4 vidíme, že pouze 8 % dotázaných si myslí, že se vláda stará příliš mnoho. Jako přiměřenou hodnotí péči státu o sociální situaci občanů polovina (50 %) české veřejnosti, a naopak jako nedostatečnou ji vidí přibližně dvě pětiny (38 %) dotázaných.

Z časového srovnání vidíme, že v předešlých obdobích – v letech 2004 až 2016 – byl vždy vyšší podíl dotázaných, kteří péči vlády o sociální situaci občanů hodnotili jako nedostatečnou oproti těm, co starost vlády hodnotili jako přiměřenou. Poprvé v historii měření tohoto postoje se tento poměr obrátil v roce 2018, kdy polovina české veřejnosti (49 %) považovala starost státu za přiměřenou a zhruba dvě pětiny (41 %) za nedostatečnou. Rekordně nejvyšší nespokojenost byla v roce 2012, kdy sedm desetin (71 %) hodnotilo starost vlády o sociální situaci jako nedostatečnou, přičemž od toho roku podíl kontinuálně klesá, kdy pokles do roku 2019 činil 33 procentních bodů na současných 38 %. V návaznosti na to v současném názorovém rozložení stoupl podíl občanů považujících péči o tuto oblast za přiměřenou (oproti roku 2012 o 25 procentních bodů), přičemž podíl z letošního šetření (50 %) je tak nejvyšší za celou dobu sledování a je statisticky srovnatelným s šetřením z roku 2018 (49 %).

Podrobnější charakteristiky respondentů ukazují, že hodnocení současné péče státu o sociální situaci občanů souvisí s tím, jak se občané na pravolevé politické ose identifikují s jednotlivými proudy. Ti, co se řadí k pravici, statisticky významně častěji uváděli, že stát se stará o sociální situaci svých občanů příliš mnoho. A naopak ti, co se řadí k levici, častěji uváděli, že se stát stará nedostatečně. Mezi příznivci politického hnutí ANO bylo relativně nejvíce, těch, co uváděli, že se stát stará o sociální situaci přiměřeně. Naopak potencionální voliči KSČM častěji uváděli, že se stát stará nedostatečně. Z hlediska deklarované životní úrovně domácnosti častěji uváděli možnost nedostatečně občané se špatnou životní úrovní, přiměřeně občané s dobrou životní úrovní a u těch, co uváděli, že se stát stará příliš mnoho, jsme nezaznamenali statisticky významné rozdíly z hlediska uváděné životní úrovně domácnosti.

³ Znění otázky: „Ke kterému z každé dvojice následujících výroků byste se spíše přiklonil? Číslice 1 znamená, že se zcela přikláníte k výroku vlevo, číslice 5, že se zcela přikláníte k výroku vpravo. Číslice 3 znamená, že Váš postoj je někde mezi těmito dvěma výroky.“ V grafu 3 jsou v plném znění uvedeny jednotlivé výroky.

Graf 4: Jak se vláda stará o sociální situaci občanů (v %)⁴

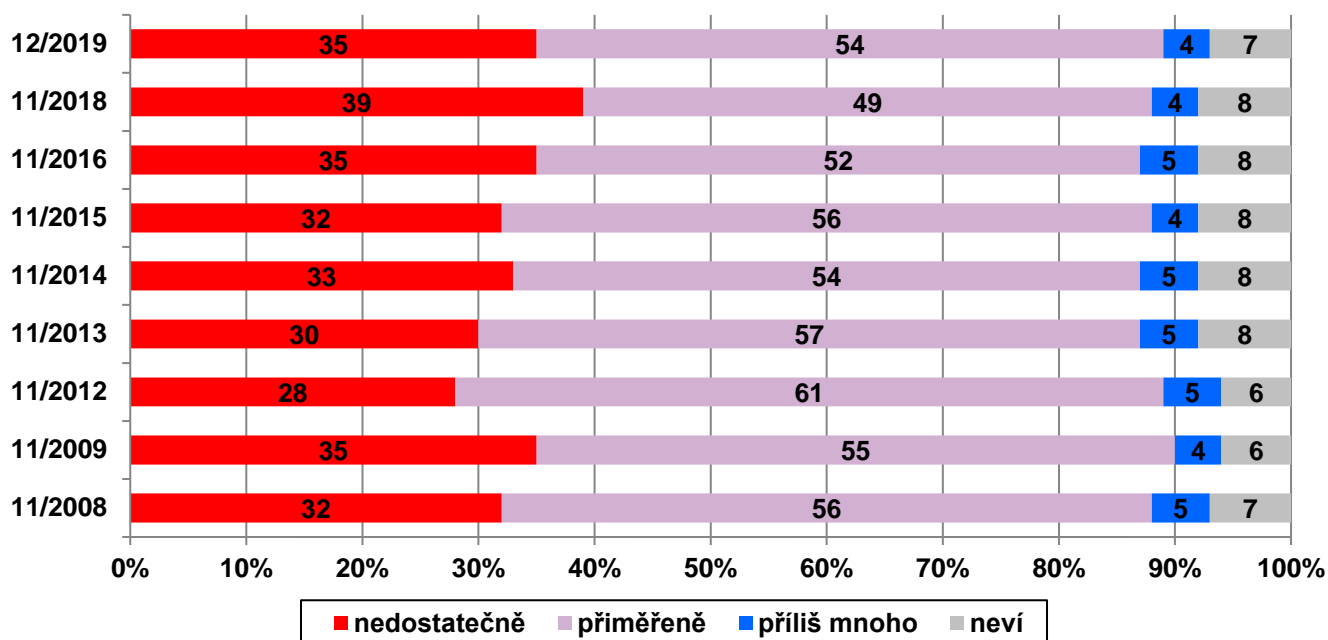
Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost.

Následující otázka zjišťovala obdobným způsobem, do jaké míry se o vlastní sociální situaci starají občané (viz graf 5). Více než polovina respondentů (54 %) považuje míru odpovědnosti občanů za jejich vlastní sociální zabezpečení za přiměřenou. Jako nedostatečnou ji pak označuje přibližně jedna třetina (35 %) české veřejnosti. Za přílišnou označuje péči občanů o jejich sociální situaci minimum respondentů (4 %). Ne zcela zanedbatelný podíl (7 %) respondentů se neuměl v této situaci rozhodnout a zvolil odpověď „nevím“. Z hlediska časového vývoje, vyjma roků 2018 a 2012, je rozložení podílu odpovědí poměrně stabilní, a podíl odpovědí, podle kterých se občané starají o vlastní sociální situaci přiměřeně je nadpoloviční a podíl odpovědí nedostatečně je přibližně třetinový.

Statisticky významně více jako nedostatečnou hodnotí péči občanů o jejich sociální zabezpečení lidé s vysokoškolským vzděláním oproti ostatním vzdělanostním skupinám, stejně tak lidé řadící se na pravolevé škále politické orientace k pravici a z hlediska ekonomické aktivity osoby samostatně výdělečně činné a vedoucí zaměstnanci.

⁴ Znění otázky: „Domníváte se, že se vláda stará o sociální situaci občanů příliš mnoho, přiměřeně, nedostatečně?“

Graf 5: Jak se občané starají o vlastní sociální situaci (v %)⁵

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost.

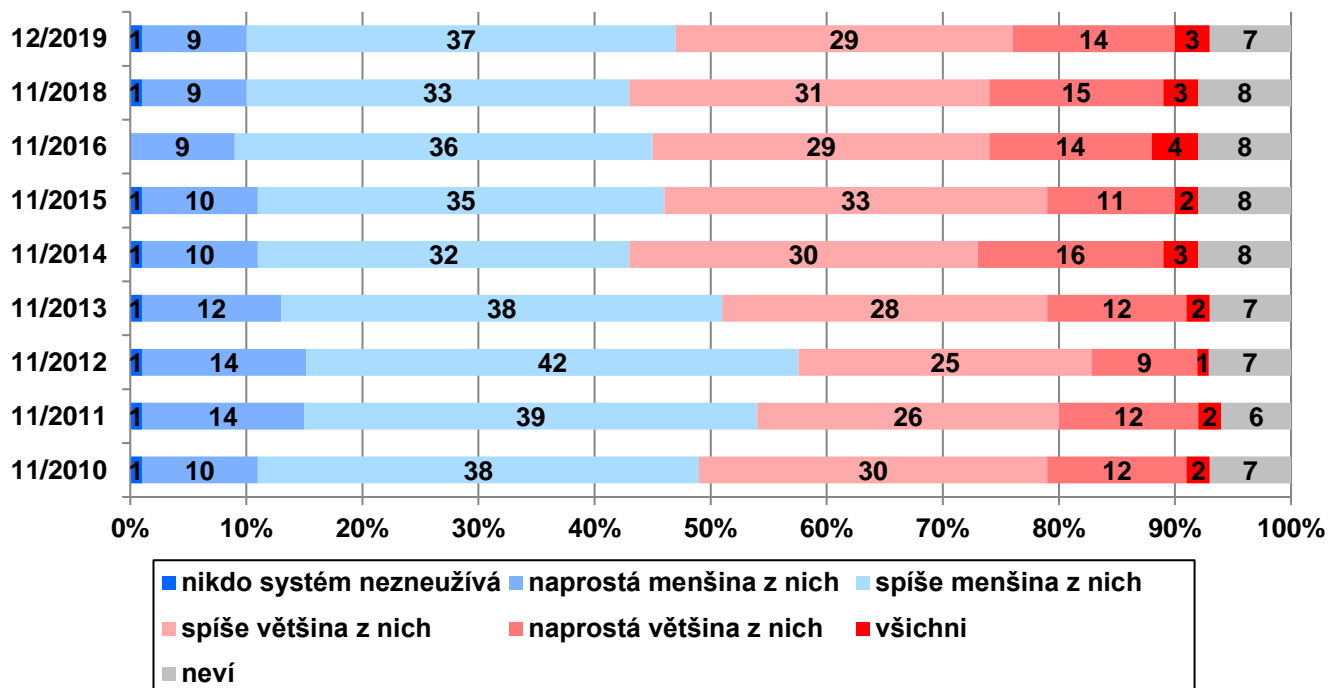
Poslední otázka se zaměřovala na zneužívání systému sociálních dávek (viz graf 6). Obecně lze říct, že česká společnost je v tomto případě rozdělena na dvě části s přibližně stejným podílem zastoupení. V aktuálním šetření mírně převážil podíl těch, kteří se domnívají, že z lidí pobírajících sociální dávky zneužívá sociální systém jen menšina (46 %), nad těmi, kteří zastávají názor, že takových lidí je spíše většina (43 %). Konkrétní čísla zobrazená v grafu 6 ukazují, že pouze minimum dotázaných (3 %) si myslí, že systém sociálního zabezpečení zneužívají všichni zapojení lidé. Zhruba sedmina české společnosti (14 %) má pocit, že tento systém zneužívá naprostá většina a téměř třetina (29 %) občanů si myslí, že spíše většina lidí zapojených do tohoto systému a pobírajících dávky jej zneužívá. Více než třetina (37 %) považuje podíl lidí zneužívajících systém sociálních dávek spíše za menšinu a přibližně desetina (9 %) za naprostou menšinu. Pouhé jedno procento obyvatel se domnívá, že systém sociálního zabezpečení nikdo nezneužívá. Ne zcela zanedbatelný podíl (7 %) respondentů se neuměl v této situaci rozhodnout a zvolil odpověď „nevím“.

Výsledky aktuálního šetření se statisticky významně neodlišují od výsledků z přechodného výzkumu z listopadu 2018. Pokud se podíváme na celkový vývoj od listopadu 2010, kdy téma začalo být ve výzkumu CVVM takto mapováno a dotazováno, vidíme, že nejvíce optimistický pohled na podíl lidí zneužívajících dávky ze sociálního systému byl v listopadu 2012, kdy převládal názor, že zneužívání dávek je případem spíše menšiny (56 %) než většiny (34 %) lidí, kteří pobírají tyto dávky.

Z podrobnějších charakteristik respondentů vyplývá, že více skeptičtí jsou ke zneužívání dávek respondenti umístující se na pravolevé škále politické orientace na pravici. Z hlediska krajské struktury ČR jsou méně skeptičtí vůči zneužívání systému sociálního zabezpečení obyvatelé Prahy, a naopak nejvíce skeptičtí jsou obyvatelé Ústeckého kraje.

⁵ Znění otázky: „Domníváte se, že občané se o vlastní sociální situaci starají příliš mnoho, přiměřeně, nedostatečně?“

Graf 6: Kolik lidí pobírajících dávky je zneužívá (v %)⁶

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost.

⁶ Znění otázky: „Pokud vezmete systém sociálních dávek a služeb v České republice jako celek, kolik lidí pobírajících tyto dávky a služby jej podle Vás zneužívá?“

Technické parametry výzkumu

<i>Výzkum:</i>	<i>Naše společnost, v19-12</i>
<i>Realizátor:</i>	<i>Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.</i>
<i>Projekt:</i>	<i>Naše společnost – projekt kontinuálního výzkumu veřejného mínění CVVM SOÚ AV ČR</i>
<i>Termín terénního šetření:</i>	<i>30.11 – 11. 12. 2019</i>
<i>Výběr respondentů:</i>	<i>Kvótní výběr</i>
<i>Kvóty:</i>	<i>Kraj (oblastí NUTS 3), velikost místa bydliště, pohlaví, věk, vzdělání</i>
<i>Zdroj dat pro kvótní výběr:</i>	<i>Český statistický úřad</i>
<i>Reprezentativita:</i>	<i>Obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let</i>
<i>Počet dotázaných:</i>	<i>1034</i>
<i>Počet tazatelů:</i>	<i>189</i>
<i>Metoda sběru dat:</i>	<i>Osobní rozhovor tazatele s respondentem – kombinace dotazování CAPI a PAPI</i>
<i>Výzkumný nástroj:</i>	<i>Standardizovaný dotazník</i>
<i>Otázky:</i>	<i>ES.23, ES.1, ES.22, ES.21a</i>
<i>Kód zprávy:</i>	<i>es200113</i>
<i>Zveřejněno dne:</i>	<i>13. ledna 2020</i>
<i>Zpracoval:</i>	<i>Martin Spurný</i>

Slovníček pojmů:

Kvótní výběr – napodobuje strukturu základního souboru (u nás je to obyvatelstvo České republiky starší 15 let) pomocí nastavení velikosti vybraných parametrů, tzv. kvót. Jinými slovy kvótní výběr je založen na stejném procentuálním zastoupení vybraných vlastností. Pro tvorbu kvót používáme údaje z Českého statistického úřadu. V našich výzkumech jsou stanoveny kvóty na pohlaví, věk, vzdělání, region a velikost obce. Vzorek je tedy vybrán tak, aby procentuální podíl např. mužů a žen ve vzorku odpovídal procentuálnímu podílu mužů a žen v každém kraji ČR. Podobně je zachován procentuální podíl obyvatel jednotlivých krajů ČR, občanů různých věkových kategorií, lidí s různým stupněm dosaženého vzdělání a z různých velkých obcí.

Reprezentativní výběr je takový výběr z celé populace, z jehož vlastností se dá platně usuzovat na vlastnosti celé populace. V našem případě to tedy znamená, že respondenti jsou vybráni tak, abychom zjištěné údaje mohli zobecnit na obyvatele České republiky starší 15 let.

Centrum pro výzkum veřejného mínění (CVVM) je výzkumným oddělením Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i.. Jeho historie sahá do roku 1946, kdy jako součást Ministerstva informací začal fungovat Československý ústav pro výzkum veřejného mínění. Současné Centrum vzniklo v roce 2001 převedením svého předchůdce (IVVM) z Českého statistického úřadu do Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i.. Včlenění do vědecké instituce zaručuje kvalitní odborné zázemí a kredit pracoviště; jako součást akademického prostředí musí CVVM SOÚ AV ČR splňovat veškeré nároky a dosahovat tak té nejvyšší odborné úrovně. Hlavní náplní práce oddělení je výzkumný projekt Naše společnost, v jehož rámci je prováděno deset šetření ročně. Jedná se o průzkum veřejného mínění na reprezentativním vzorku české populace od 15 let, kterého se vždy účastní přibližně 1000 respondentů. Omnibusová podoba dotazníku umožňuje pokrýt velkou šíři námětů, a do šetření jsou proto pravidelně řazena politická, ekonomická i další obecně společenská témata. Jsou využívány jak opakované otázky, které umožňují sledovat vývoj zkoumaných jevů, tak náměty nové, reagující na aktuální dění. Díky dlouhodobému a kontinuálnímu charakteru je tento vědecký projekt zkoumání veřejného mínění v České republice ojedinělý. |
